

Lausunto: toimeentulotukilain uudistamista valmistelleen työryhmän mietintö / tiivistelmä

VN/11505/2020

Nuoret pois pitkäaikaiselta toimeentulotuelta, lisää yhteistyötä ja tukeen joustoa

Toimeentulotukilakia uudistetaan. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön toimeentulokityöryhmä ehdottaa loppumietinnössään muutoksia toimeentulotuen lainsäädäntöön ja toimeenpanoon. Into jätti lausunnon loppumietinnöstä lausuntopalvelu.fi-järjestelmän kautta. Lausuntoa varten Into keräsi näkemyksiä etsivän nuorisotyön ja työpajojen toimijoilta.

Vuoden 2017 toimeentulotuki uudistuksessa perustoimeentulotuki siirtyi Kelaan, ja ehkäisevä ja täydentävä toimeentulotuki jäivät kuntien sosiaalityöhön. Nyt tehtävän uudistustyön tavoitteena on vastata haavoittuvimmassa asemassa olevien asiakkaiden tuen tarpeisiin aiempaa paremmin. Lainsäädännön muutoksilla tavoitellaan asiakkaan aseman parantamista. Tämä on tarkoituksenmukaista.

Into painottaa, että tarve sosiaaliturvan kokonaisuudistukselle on ilmeinen. Monimutkaista järjestelmää on tärkeää yksinkertaistaa ja joustavoittaa sekä vahvistaa palveluiden yhteensovittamista etuuksiin. Into peräänkuuluttaa myös etuuksien tason nostoa.

Nuoret pitkäaikaiselta toimeentulotuelta ensisijaiselle etuudelle

Toimeentulotuesta on muodostunut pitkäaikainen etuus liian monelle nuorelle. Taustalla on työttömyysturvan puolella työmarkkinatuen alle 25-vuotiaisiin kohdistuvat tiukat ehdot ja sanktiointi. Järjestelmä on nuorelle sekava ja aiheuttaa luukulta toiselle pompottelua, viivästyttää etuuden saamista ja tuottaa epävarmuutta jo ennestään haasteelliseen elämäntilanteeseen.

Nuoret syrjäytetään työttömyysetuudelta toimeentulotuelle helpommin kuin muut ikäryhmät. Samalla heiltä poistuu mahdollisuus TE-hallinnon henkilökohtaisiin säännöllisiin tapaamisiin ja palveluihin, joissa työllistymistä ja kouluttautumista tuetaan. Ratkaisut liittyvät työmarkkinatuen ehtojen yhdenmukaistamiseen yli 25-vuotiaiden kanssa.

On myös huomattava, että oppivelvollisuuden laajentamisen myötä nuoria ohjataan jo vahvasti koulutukseen. Työttömänä ollessaan nuoret tarvitsevat kokonaisvaltaista tukea, tarvelähtöisiä palveluita ja ohjausta työhön ja koulutukseen hakeutumiseen – ei sanktiointia.

Tukea tarvitsevat jäävät palveluiden ulkopuolelle – Kelan yhteistyötä sosiaalihuollon ja etsivän nuorisotyön kanssa vahvistettava

Etsivän nuorisotyön ja työpajojen toimijoiden mukaan Kelalta on puuttunut osaamista tunnistaa asiakkaan tuen tarve. Tämä on johtanut siihen, että osa asiakkaista on jäänyt palveluiden ulkopuolelle eikä tukea tarvitsevia ole tavoitettu. Kokemusten mukaan Kela tekee pitkiä toimeentulotukipäätöksiä myös nuorille, jolloin nuori voi saada etuutta automaattisesti kerran kuussa jopa 3–4 kuukauden ajan. Etsivä nuorisotyöntekijä kuvaa:

Into

Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry
Rautatieäisenkatu 6 (käyntiosoite Kellosilta 7)
00520 Helsinki
www.intory.fi
etunimi.sukunimi@intory.fi

”Toimeentulotuen siirtyminen Kelalle antaa loistavan mahdollisuuden aktiiviselle syrjäytymiselle, pitkiä päätöksiä puutteellisilla tiedoilla. — Kohtaamiset puuttuu.”

Etsivän nuorisotyön ja työpajakentän mukaan kontaktit asiakkaisiin ovat heikentyneet, kokonaisvaltainen tilannekartoitus puuttuu ja palveluihin ohjaaminen on vähentynyt. Tarvitaan kohtaavaan palveluun panostamista, palvelutarvearvioiteja ja sosiaalihuollon osaamisen vahvistamista.

Etsivän nuorisotyön ja työpajakentän kokemusten mukaan asiakkaiden jäädessä ilman tarpeisiinsa vastaavia palveluita ongelmat syvenevät, ja esimerkiksi kasvavat velat ja ulosotot lisäävät taloudellista ahdinkoa ja haittaavat eteenpäin pääsemistä. Ehkäisevän toimeentulotuen ja sosiaalityön nykyistä laajempi hyödyntäminen olisi avainasemassa monen haavoittuvassa asemassa olevan tilanteen parantamisessa. Into korostaa, että Kelan ja sosiaalihuollon yhteistyön vahvistaminen on tarpeen. Myös Kelan ja sosiaalityön välisen tietojärjestelmän kehittäminen on tarkoituksenmukaista. Kelassa havaitut resurssipuutteet ja sosiaalityöhön liittyvät osaamisvajeet on tärkeää paikata.

Etsivän nuorisotyön toimijat nostavat esille, ettei Kelasta oteta riittävästi yhteyttä etsivään nuorisotyöhön, vaikka laki tämän mahdollistaa ja nuorella olisi tarvetta etsivälle nuorisotyölle. Ennen Kela-siirtoa kunnan sosiaalityöstä tuli etsivään nuorisotyöhön huomattavasti enemmän yhteydenottoja. Loppumietinnössä ei edes mainita etsivää nuorisotyötä, vaikka se on olennainen kumppani sekä sosiaalityölle että Kelalle. Etsivän nuorisotyön rooli tulee tunnistaa ja nostaa esille. Etsivä nuorisotyö tarjoaa nuorelle rinnalla kulkevaa ja kokonaisvaltaista tukea ja tukee nuorta viranomaisasioinnissa, etuuksien hakemisessa sekä palveluihin kiinnittymisessä. Into painottaa, että Kelan ja etsivän nuorisotyön yhteistyön vahvistaminen on tarpeen. Lisäksi Kelan nuorisotyöllistä osaamista tulee lisätä esimerkiksi täydennyskoulutuksen keinoin.

Toimeentulotukeen harkinnanvaraisuutta ja joustoa asiakkaan edun mukaisesti

Etsivät nuorisotyöntekijät ja työpajatoimijat kuvaavat, että eniten haasteita tuottaa statukselta ja etuudelta toiselle siirtyminen sekä erilaiset poikkeustilanteet. Järjestelmä on monimutkainen ja edellyttää useamman viranomaisen luona asiointia.

Toimeentulotuen yhdistäminen palkkatuloon tai muihin etuuksiin tuottaa usein haasteita. Etsivien nuorisotyöntekijöiden ja työpajatoimijoiden mukaan nuoret kokevat toimeentulotuen hakemisen ja päätökset usein vaikeaselkoisiksi ja esimerkiksi moninaisten liitteiden lähettämisen vaikeaksi. Keikka-työt ja muut satunnaiset työt puolestaan aiheuttavat merkittävän byrokratia- ja kannustinloukun. Satunnaisten töiden vastaanottamisen kannustavuutta tulee parantaa työttömyysturvan tavoin. Suojaosuuden tulisi koskea myös muita satunnaisia ja vähäisiä tuloja.

Työryhmä ehdottaa, että Kelalla olisi mahdollisuus myöntää toimeentulotukea myös pienen ylijäämän tilanteessa. Tämä on kannatettavaa. Olennaista olisi kasvattaa asiakkaan edun mukaista harkinnanvaraisuutta ja muuttaa perustoimeentulotuen myöntämistä enemmän täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen suuntaan. Työryhmän loppumietinnössä todetaan, että Kela voisi käyttää harkintaa etuuskäsittelyprosessissa asiakkaan eduksi erikseen säädetyissä tilanteissa. Kelan harkinnanvaraisuuden lisääminen on tarkoituksenmukaista – mutta aina asiakkaan edun mukaisesti.

Olennaista on myös tarjota asiakkaille nykyistä selkeämpää tietoa ja ohjausta toimeentulotuen hakemisesta, päätöksestä ja oikaisusta sekä muiden etuuksien hakemisesta ja palveluihin hakeutumisesta. Digitaalisten palveluiden rinnalla tulee varmistaa mahdollisuudet yksilölliseen käyntiasiointiin.

Into

Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry
Rautatiepääläisenkatu 6 (käyntiosoite Kellosilta 7)
00520 Helsinki

www.intory.fi
etunimi.sukunimi@intory.fi

